

Seadus ja Kohus.

Digusteadline ajakiri.

Ilmub üks kord kuus.

Toimetus ja talitus Tallinnas,

S. Surul' nr. 16, raekoja vastas.

Tegew toimetaja: wannutatud advokaat **M. Pung.**

Tegewa toimetaja kirjade aadress: Реверъ, Wiru uul. nr. 13.

№ 4 (9)

September.

1912.

Käsi-rahaga.

M. Pallas.

Lepingute juures, kus täitmine alles mõne aja pärast sünnib, on miisiks, et üks lepingu osaline teisele käsi-rahaga annab. Ostetakse ehk tellitakse midagi ja ei makseta ostusumma mitte kohe ära, siis antakse vähemalt käsi-rahaga; palgatakse kedagi — makstakse käsi-rahaga, maao-
manif lasub maja ehitada — maksab ehitajale käsi-rahaga, üüritakse korter — antakse majaomanikule käsi-rahaga. Juhtumisi, kus käsi-rahaga antakse, on lõpmata palju. Käsi-rahaga tehakse leping muumataks, käsi-rahaga kindlustatakse ka lepingu täitmist — niisugune on rahwa arvamise käsi-
rahaga otstarbest. See arvamine käib seaduse määrusega väieste kottu. Kohal. Sead. K. 3. jao 3359 par. määrab käsi-rahaga otstarbe järgmiselt ära: „Käsi-rahaks arvatakse see, mida üks lepingu osaline teisele lepingu tegemise juures annab, mitte ainult selle tähts või lõenduseks, et leping täiesti tehtud on, vaid ka ühes sellega lepingu täitmise kindlustuseks.“ Käsi-rahaga andmise tagajärg on, et leping muutmataks saab, j. o. et ükski pool lepingust taganeda ei või; mõlemad pooled võivad lepingu täitmist nõuda. Ainult leping peab seaduse nõudmise järelle tehtud olema (§ 3362).

Viimastest tingimistest peab järeldama, et käsi-rahaga andmine veel mitte ei tähenda, et leping lõpuliselt tehtud on. See on ka seaduses otsekohese ette ära nähtud, et käsi-rahaga andmine ka siis võimalik on, kui lepingu osalised alles esialgselt asja üle läbirääkimisi peavad.

Nagu öeldud, ei või ükski lepingu osaline pärast käsi-rahaga andmist lepingust taganeda. Seda peab niiviisi mõistma: taganeda võib ainult neil juhtumistel ja tingimistel ja nende tagajärgedega, mis seaduses äramääratud on.

Misjuures on need lepingust taganemise juhtumised ja tingimised? Misjuures on taganemise tagajärjed?

Need ongi kõige tähtsamad küsimused, mis käsi-rahaga andmisega ühenduses seisavad. Nii kaua on kõik selge, kui lepingu osalised lepin-

gust kinnipeavad ja teda täita tahavad. Naskused tulewad ikka fiis, kui kumbki pool lepingut täita ei taha ehk täitmisega viivitab. Lepingu täitmise korral maksetakse käsiraha sellele tagasi, kelle käest ta on saadud, ehk arvatakse sellest summast maha, mis tema andja on kohustatud maksma. Muidu võivad lepingus käsiraha kohta teised tingimised sees olla, nii et käsiraha sellele jääb, kellele ta on antud ilma et ta summast, mis teine pool on kohustatud maksma, maha arvatakse.

Lepingust taganemine on ainult järgmistel juhtumistel võimalik.

1) Kui leping niisuguse tingimisega on tehtud et lepingust käsiraha kaotamisega taganeda võib. Kui taganemine niisugusel juhtumisel käsiraha andja poolt tuleb, siis jääb tema käsirahast ilma. Kui aga teine pool, s. o. käsiraha saaja taganeb, siis peab ta käsiraha kahetordselt tagasimaksma.

2) Eelmised määrused käsiraha kaotamise ja kahetordselt tagasimaksmise kohta maksavad ka sel juhtumisel, kui leping veel mitte lõpulisult pole tehtud. Siin juures ei ole vajagi, et niisuguse taganemise võimaluse kohta kokkulepitud oleks, nagu seda esimesel juhtumisel tingimata vaja oli, kui leping lõpulisult juba tehtud oli. Mitte-lõpulisult tehtud lepingu all peab siin erialgseid läbivõtmise mõistma, kus juures mõne olulise lepingu osa üle juba kokkuleppimisele on jõutud.

3) Kui lepingu osalised tingimiseks on teinud, et kui üks nendest oma kohustusest taganeb. Tagajärjed on sell juhtumisel needsamad, mis kahel eelmiselgi: käsiraha kaotus ehk kahetordselt tagasimaksmine.

Need kolm juhtumist on erandid üleüldisest seadusest, mille järele ükski lepingu osalistest lepingust taganeda ei või. Peale nende kolme juhtumise on ühel lepingu osalisel alati võimalik lepingu täitmist nõuda. Et aga lepingut täitma sundida mitte alati pole võimalik, siis muutub see õigus kahjuritõudmise õiguseks. „Kui leping ühe lepinguosalise juu läbi täitmata jääb, siis maksab käsiraha võtja, kui tema juuüdlane on, käsiraha kahetordselt tagasi; on aga mitte-täitmisel käsiraha andja juuüdi, siis ei ole temal õigust käsiraha tagasinõuda. Peale selle on juuüdlane kohustatud vastasele kõigi tehjusti täielisult tasuma“ (§ 3366). Üüris, näituseks, keegi omale korteri määramata aja peale kuuvõisi maksuga ja maksab käsiraha ära; pärast leiab ta aga kohasema korteri ja jätab käsiraha esimese korteri eest mahaomaniku kätte ja ei mõtlegi, et tal veel muid kohustusi selle mahaomaniku vastu on.

Uga fiisli on see seaduse järele teisiti. Elus otsustatakse see harilikult küll nii, et käsiraha kaotusega kõik lõpetatud on, aga seaduse järele on mahaomanikul täieline õigus lepingutäitmist nõuda, ja tal on õigus täit üüri nõuda — vähemalt ühe kuu eest. (Kui üürnik alles hiljem teada annab, et ta seda korterit ei soovi, siis muidugi kauema aja eest — ikka ülesütlemise tähtaega — ühekuulise — tähelepannes). Ümberpööratud on asi fiis, kui mahaomanik, kui ta käsiraha vastu on võtnud, korterit anda ei taha. Ta ei ole mitte ainult kohustatud käsiraha kahetordselt tagasimaksma, vaid ka kõik üürniku kahjud tasuma. Käsiraha kaotus ehk kahetordselt tagasimaksmine on ainult üks lepingust

taganemise tagajärgedest. Rahju tasumise kohustus jääb alale, sest et see kohustus ka ilma käsiraha andmiseta oleks olnud. See on ka täiesti õiglane määrus, sest käsiraha suurus määratakse harilikult täieste juhuslikult; võimalikkude kahjudega ei seisa see suurus milgil viisil kokkõlas. Waatame veel eelpool toodud näiust. Üürnik on korteri eest käsiraha sissemaksnud, näit., viis rubla. Majaomanik ei teata talle midagi sellest, et ta korteri parematel tingimistel teisele on üürinud ja walmis on käsiraha kahetordseit tagasimaksma. Üürnik kolib oma asjad uude kohta, kuid alles siis saab ta teada, et korter teisele antud on ja et ta 5×2 rubla tagasi saada võib. Nüüd peab ta aga koha leidma, kuhu asjad hoiule anda, uut korterit otsima; näeb suurt raha- ja ajakulu. On täiesti õiglane, et ta 10 rublaga ei lepi, waid täielikku kahjutasu nõudma hakkab, milleks seadus talle ka võimaluse annab. Kõige lihtsamine kõitsugu raskusi ja seeldusi, mis kahjutasu nõudmine kaasatoob, ära hoida oleks võimalik, kui lepinguosalised tingimiseks teeks, et käsiraha kaotusega lepingust taganemine lubatud on.

Peab veel mõnda kohaliku tähtsusega isearaldust nimetama. Tallinas, Haapsalus ja Rakweres wõivad lepingu osalised kui nad weel lahuläinud ei ole, kuigi leping juba on tehtud, käsiraha tagasianda ehk tagasi nõuda ja sellega lepingu tühjastetaha. Viivimaa linnades loomade (ka hobuste) ostmise juures võib weel seesama päew käsiraha tagasianda ehk tagasi nõuda. Alles siis kui seda jelsamal päewal pole tehtud, saab leping lõpulistult jõusse, muidugi, kui muid takistusi pole.

Ei ole waja, et käsiraha just rahas peab antama; teda võib ka mõne muu asja näol anda.

Üleüldiselt peab tähelepanema, et käsiraha andmine üks lisa-kokkuleppimine lepingu juures on, et ta lepingu kindlust ja muutmatust mitte ei wähenenda, waid suurendab, lepingut kindlustab, et ta lepingust tekinud kohuseid weel ühe kohusega raskendab. Kõik need kohused, mis lepingu osalistel ilma käsirahata oleks olnud, jääwad maksma; jääb maksma kõige pealt ka kahjutasu kohustus.

Lõpuks peab tähendama, et käsiraha tema andjale ainult siis tagasi peab maksetama, kui 1) mõlemad lepinguosalised kokkuleppimise teel lepingu tühjaks teewad (see on siis iseenesest mõistetaw), ja 2) kui lepingu täitmine wõimataks saab, ilma et käsiraha andjal selles süüdi on.

Käsiraha ei pea mitte kausjoniga ärawahetatama; wiimane läib hoopis isesuguste määrnste alla, ehk tal küll käsirahaga peaaegu üks ja seesama otstarbe on: lepingu kindlustamine.

Tööühisusest.

Tööühisused, teistiti nimetud artellid, on Sise-Wenemaal harilikult nähtuseks. Nende alusjooneliselt isearalbuselt on see, et sin liitmed majandusliste ehk wõiks ka ütelda äriliste sihtide kätte saamiseks mitte kapitali kokku ei loonda, waid oma isikliku tööjõudu ja tööoskusi.

Mitte rahaga, mitte raha abil ei taheta siin äri teha, kuigi tööhõivustel teatav ja ihti kaunis suur liikmemaks ei puudu, vaid tarvitatakse kõige enam just isiklikku tööjõudu ja kõige sagedamine just kehalikku tööjõudu ühijuse sihtide kättesaamiseks.

Tööhõivust selles mõttes peetakse harilikult rahamaeise Wene rahwa omapäraseks leiduseks, omapäraseks eluavalduks. Kui palju selles armamises on töit või ebatöit, seda arutada oleks praegu üleliigne ja osalt ka enneaegne, kuna tööhõivused Wene õpetlastegi poolt küllalt veel läbi uuritud pole. Tõsi aga on see, et niisugustel ühijustel ka meie rahwa seas suur tulewik võiks olla, ja et tarnaste ühijuste asutamine ka meil päevakorraks peaks tõusma. Sellepärast leiame ajakohase olewat asjaga tutvustamiseks seaduse paragrafijärgi ette kuu, mis tööhõivuste asutamise korra peajoonetes ära määravad. Tööhõivuste (ТРУДОВЫЯ АРТЕЛИ) kohta käivad määrused on Wenemaa Seadustekogu 10. lõike esimese jao neljandamas raamatus üles tähendatud (paragrafid 2198¹ — 2198²⁷) ja käivad sõnasõnalt nii.

2198¹. Tööhõivuses loetakse ühijus, mis on asutatud teatavate tööde ehk äride korraldamiseks, niisamuti ka teenistuste ja ametite täitmiseks liikmete isikliku töö läbi, nende üleüldisel kulul ja üleüldisel üks-teise eest vastutusel.

2198². Tööhõivused asutatakse põhjuskirjade põhjal, ehk jälle lepingutesse puutuvate määruste põhjal.

2198³. Tööhõivuste kohta, mis põhjuskirjade põhjal töötavad, on järgnevates (2198⁴ — 2198²⁷) paragraffides ülestähendatud määrused määratud.

2198⁴. Tööhõivuste põhjuskirjad pannakse kohalikele kubernerile, tööhõivuse juhataja asukohta järele arvates, kinnitamiseks ette. Kinnitatud põhjuskirjad kuulutatakse kubeneri käsil kohalikus kubermangulehes välja.

2198⁵. Kui kuberner põhjuskirja kinnitamiseks tahtust leiab, siis paneb ta sellest ühe kuu jooksul, põhjuskirja kättesaamisest arvates, kaubanduse- ja tööstuse-ministrile ette, kes siis ette tulnud lahklused sellekohaste võimkondade kokkuleppimisel ära otsustab.

2198⁶. Kinnitamiseks ette pandavad tööhõivuste põhjuskirjad peavad olema mitte vähema kui viie asutaja poolt allakirjutatud ja neis põhjuskirjades peab olema äratähendatud:

1) tööhõivuse nimi, siht ja tegevusekoht ja ka tema tegevuse piksus, kui tööhõivus ajutiselt asutatakse;

2) liikmete ja õpilaste vastuvõtmise tingimised, nende õigused ja kohused, niisamuti ka nende tööhõivusest lahkimise ja väljajäetumise kord;

3) misjagustel tingimistel, misjaguse korra järele ja kui suurel määral tööhõivuses palgatud tööjõudu tarvitatakse;

4) misjaguse korra järele tööhõivuse liikmeid trahvatakse, ja nende peale pandavate rahatrahvide kõrgem määr;

2198¹⁵. Koosolekud loetakse otsustajad, kui nendest osavõtab, isiklikult ehk volituse abil (2198¹⁴), mitte vähem kui pool kõigist tööhõlgu liitmetest; selle juures otsustatakse asju lihtsa healteenamisega. Kõikide otsustamisel, mis sisaldavad põhjuskirja täiendamist ja muutmist, liitmete väljajäetmist tööhõlgu liitmetest, ametis olevate isikute ametist lahutamist enne selle aja lõppu, mille peale neid valiti, siis veel laenude tegemist, tööhõlgu liitmete ja tema asjade loomist, — on tavaline, et koosolekust osa võtaks, isiklikult ehk volituse abil, mitte vähem kui kaks kolmandikku kõigist tööhõlgu liitmetest; peakoosoleku otsused neis küsimustes astuvad sunduslikusse jõusse siis, kui nende poolt healdatakse vähemalt kaks kolmandikku koosolekul olnud liitmetest. Põhjuskirjas võib, peale tähtsatud asjade, ka muid asju ettenäha, mis oma otsustamisel, oma tähtsuse tõttu, sedasama suurendatud healteenamisest nõuavad.

2198¹⁶. Liikmeks ühendatakse rahaga või ka asjadega, mis tööhõlgu liitmetele tarvilised.

2198¹⁷ Liikmeks peab kõigil tööhõlgu liitmetel ühesuurune olema, aga see, mis tööhõlgu liitmetest poolt teenitud, jagatakse peakoosoleku otsust mööda selle järele, kuidas keegi oma isikliku tööga tööhõlgu liitmetest osa võtab.

2198¹⁸. Tööhõlgu liitmetel on oma terve varandusega oma peale võetud kohustuste eest, niisamuti ka tema liitmete poolt nende peale võetud kohuste korraliku täitmise eest ja üldiselt nende kohustuste eest, mis, tööhõlgu liitmetes juures, tema liitmete ehk temast palgatud isikute läbi tehakse. Rahajummad, mis tööhõlgu liitmetes juures väljamaksunud, võib tema nende isikute käest võtta, kelle hooletuse või süü pärast ta kahju kannatab.

2198¹⁹. Kui tööhõlgu liitmetes varandust tema käest nõutavate summade katmiseks ei jätke, siis vastutavad tema liitmed, igaüks teise eest, oma terve liikumata ja liikumata varandusega ilmapitramata määral ehk jälle tööhõlgu liitmetes põhjuskirjas äranäidatud määral.

2198²⁰. Tööhõlgu liitmetes vastutamise juures üksteise eest on vastutus kõigil liitmetel ühesuurune, kui põhjuskirjas ei ole äranäidatud alusid vahelordse vastutuse äramääramiseks. Kõik see, mis ühelt või mitmelt liitmetelt kätte pole saadud, jagatakse sedasama viisi teiste liitmetes peale ära; neil tööhõlgu liitmetes, kes teiste liitmetes eest äramaksunud, on õigus viimaste käest seda tagasi nõuda.

2198²¹. Tööhõlgu liitmetes astuja vastab ka nende kohustuste eest, mis enne seda on tekkinud, kui ta liitmetes astus.

2198²². Tööhõlgu liitmetes varandusest ja kapitalidest ei või mitte võtta tema üksteise liitmetes isiklikudest võlgadest ja kohustustest tulnud nõudmistes katmiseks.

2198²³. Tööhõlgu liitmetes üksteise liitmetes isiklikudest võlgadest ja kohustustest tulnud nõudmistes ei või katta üksteise liitmetes peale tulevatest tööhõlgu liitmetes rahadest, mis tööhõlgu liitmetes poolt teenitud, mitte teistelt küt neid nõudeid tähelepanes, mis Tööhõlgu liitmetes seaduse 100. paragrafis (1893. a.

wäljaande ja järgede järele) tööliste palga vastu sühitud nõudmiste täitmise korra äramääravad.

2198²⁴. Tööühisuse liikmeid, kes tööühisuse peale wõetud kohustusi ehk jälle põhjustirja määrusi ja peakoosoleku otsusi ei täida, ehk kes ennast halwaste ülespeawad ehk töös on hooletud, wõib põhjustirjas äranähtud korra järele karistada märkuste, rahatahwiide, tööühisusest ajuiselt kõrwalejätmise ja lõpuliku wäljajehitmise läbi, peale selle wastutuse weel, mis nad tehtud kahjude eest kannawad.

2198²⁵. Lahtujale ehk wäljajehidetud liikmele makstakse, põhjustirjas äramääratud aja jooksul, tema arwel seiswad summad wälja kui neist tarwilistel korradel maha on arwatud liikme vastu olemad nõudmised ja ka see osa tööühisuse kahjudest, mis selle liikme kanda tuleb. Kuid lahujale ehk wäljajehidetud liige kannab weel ühe aasta jooksul, kui põhjustirjas selleks pikemat aega ei ole määratud, wastutust edasi tööühisuse kohustuste eest, mis enne tema äraminekut tekkisid, ja tööühisusesse jäänud liikmetega ühel määral.

2198²⁶. Tööühisus lõpeb ära: 1) kui aeg on möödas, mille peale teda asutati; 2) kui tööd ära on tehtud, mille tarwis teda asutati; 3) kui tööühisuse liikmete peakoosolek seda otsustab, ja 4) kuberneri nõudmise peale sel korral, kui selgub, et tööühisuse tegewus ei käi tema põhjustirjaga kofsu ehk et ta makswate seaduste vastu käib.

2198²⁷. Tööühisuse lõpetamise korral jaotatakse tema warandus liikmete wahel ära ehk määratakse mõne muu asja peale selle korra järele, mis põhjustirjas äranähtud, ehk kui põhjustirjas see kord ülewal ei seija, siis peakoosoleku otsuse järele.

Riiginõukogu ja riigivolikogu poolt wastuwõetud ja Keisri poolt kiinnitud seadus kõrgemate algkoolide kohta.

Kiinnitud 25. juunil 1912 a.

I. Siia juurde lisatud kõrgemate algkoolide seadus ja nendes teinijate palgamäärad makswa panna.

II. Kolme aasta jooksul 1. juulist 1912 a. peale algades kõrgematels algkoolidels muuta need linnakoolid, mis õpetud- ja õpeasutuste seaduse 3112 — 3162 ja 3176 — 3236 paragrafide (Seadustekogu XI kõite esimeses jaos 1898 a. wäljaandes ja Seadustekogu järgedes) määruste põhjal töötawad, niisamuti ka kahellasfiliised rahwakoolid Riiewi, Podolia ja Wolõini kubermangudes, mis sellesama seaduse 3522 — 3532 par. põhjal töötawad, ja Doni kajakate maa neljallasfiliised tütarlaste koolid; selle juures oga jääb rahwahariduse ministeriumi määrata, kuidas ja misjuures järjekorras eelnimetud koolid tähendatud aja jooksul muuta tulewad.

III. Esimeses osas tähendatud seaduse ja palgamäärade maksuult loogu riigi peale laiendada.

IV. Kõigi algkoolides teenijate peale, kes seaduses ettenähtud, iseäraliste eesõiguste seaduse (Seadustef. III t. 3. raamat 1906 a. väljaandes) maksuult laiendada nende eranditega, mis ettenähtud: 1) 2. tähenduses tähendatud seaduse 7. paragrafi juurde (1908 a. järje järele), ja 2) sellesama seaduse 37. paragrafi esimeses punktis, kuid sedawiisi et lääsolewa (IV) seaduseosa teises punktis ülestähendatud erand ei puudutaks mitte neid kõrgemates algkoolides teenijaid, kes kaugelseiswates paikades enne 1912 a. 1. juulit teenistuses olivad.

V. Rahwahariduse ministriile õigus anda linnakoolide tarwiduste peale määratud krediiti äratarwitada nii uute kõrgemate algkoolide awamise kui ka teises seaduseosas tähendatud koolide ümbermuutmise peale.

VI. Rahwahariduse ministriile õigus anda: 1*) ... 2) Karlschofi kolmeklassilise linnakooli muutmise puhul maksuma panna selle kooli praegu kuratoriumi kohta (Seadustef. XI t. 1. jagu, õpeasutuste seadused, 1893 a. väljaandes, § 3191) need määrused, mis kõrgemate algkoolide kuratoriumite kohta makswad, kuid sedawiisi et sellesse kuratoriumite nende liikmete asemele, keda tähendatud koolide kuratoriumidesse koolide ülewalpibajad walivad, astuks wiis liiget eestlaste poolt, keda õperingtonna kurator määrab, kokkuleppides — Wiwimaa kuberneriga kolme nõukogu liikme kohta ja Gestimaa kuberneriga kahe liikme kohta; 3 . . . a . . . б . . . в . . . г . . . д . . .

VII. Linnakooli kooliõpetaja ameti asemele seadida kõrgema algkooli kooliõpetaja ja kooliõpetajanna amet ja sellele ametile kõik need õigused ja eesõigused anda, mis linnakooli kooliõpetajale olid antud.

VIII. Maksuma panna: 1) et kõrgema algkooli kooliõpetajaks ja kooliõpetajannaks määrataks neid isikuid, kes kooliõpetajate instiitudi lõpetanud, ehk kes walitjuse pois- või tütarlaste keskkoolide lõpetamise järele teoreetiliselt ja praktiliselt kooliõpetajate instiitudi programmi suuruses eksami on läbi teinud pedagogikas ja Wene keele methodikas, rehendusese ja selles õpeasjas, mis keegi omale õpetamiseaineks walinud, aga et teised isikud eksami teeks kõigis kooliõpetajate instiitudi õpeasjades, ja 2) et eelmises (1) punktis tähendatud eksamisi tehtaks: a) neis linnades, kus kooliõpetajate instiitudid on, nende instiitutide pedagogikanõukogude ees; б) neis linnades, kus kooliõpetajate instiituti ei ole, aga kus on õpekonna kuratori ehk tema asemel olewa isiku elamiskoht, iseäralise eksami-komitee ees (Seadustef. XI t., 1. jagu, õpeasut. seaduse — 1906 a. järje järele, — § 1516, lisa 3. tähenduse juurde, § 4, punkt 1), ja в) muis linnades — keskkoolide pedagogikanõukogude ees, ja kui neid kooli on linnas mitu tükki, siis eksami-komitee ees nende õpeasutuste kooliõpetajatest (kooliõpetajannadest) ühe direktori eesistumisel, ja wiimajel forral määrab õpekonna kurator ehk tema asemel olew isik iga aasta komitee eesistuja ja tema liikmed ära.

*) Kääsolewas seaduseosas jätame kats (1. ja 3.) punkti wälja, mis üksikute riigiosade kohta käiwad ja sellepärast ilma ülekõrge tähtsusega on.

IX. Kõrgemate algkoolide juhatajatele ja neis koolides teenijatele anda sellekohaselt kõit need õigused ja eesõigused, mis linnakoolide inspektoritel ja muil linnakoolis teenijatel on.

X. Sel määral, kuidas teises seaduseosas tähendatud koolisid ümbermuudetakse, ametist wabastada üleüldisel alusel nende koolide kooliõpetajate abisid. Ümbermuudetawate (II osa) koolide kooliõpetajatele ja kooliõpetajannadele, kes nende koolide ümbermuutmise ajal teenistuses on, õigus anda kõrgemate algkoolide kooliõpetajate kohtade peale; aga nende seast neid, kes koolide ümbermuutmise juures uusi kohtasid ei saa, ametist wabastada üleüldisel alusel.

XI. Paiuti- ja ühetordsete abirahade seaduste (Seadustef. III. l., 2. raamat, 1896. a. wäljaandes) muutmiseks ja täiendamiseks maksma panna:

1) Paiutid ja ühetordsed abirahad määratakse neile, kes kõrgemates algkoolides õpetust annawad, rahwahariduse ministeriumis maksimate määruste järele, kuid alljärgnewate muudatustega:

1) paiutid määratakse järgmistes suurustes:	
juhatajale (juhatajannale)	960 rbl.
üleüldis-haridusliste õpeasjade kooliõpetajale (kooliõpetajannale)	960 "
usuõpetajale	500 "
grafiliste kunstide kooliõpetajale (kooliõpetajannale)	500 "
näputöö kooliõpetajannale	300 "

2) esimeses punktis tähendatud paiutid määratakse seal nimetatud isikutele ainult siis, kui nad ametist lahkuwad ja selle juures mitte wähem ei ole teeninud kui 25 aastat; aja lühendamist lubatakse ainult haiguse lordadel, maksmas olevate Paiuti- ja ühetordsete abirahade seaduste määruste järele (Seadustef. III. l., 2. raamat, 1896. a. wäljaandes),

3) esimeses punktis määratud paiutid ei suurene, kuigi pärast 25 aasta teenimist weel teenistusesse edasi jääda.

2) Isikutele, kes kõrgematesse algkoolidesse seaduses ettenähtud ametite peale määratakse, loetakse paiuti wäljateenimise asjas, aasta aasta ette, kõit see aeg, mis nad kooliõpetaja (kooliõpetajanna) ametis olivad käesolewa seaduse II osa põhjal ümbermuudetawates koolides, siis weel õpeasutustes, mis kroonu ehk maaomawalitjuste ja linnade kulul ülewalpeetakse ja millel walitjuse õpeasutustega ühesugused õigused on, niisamuti ka Peterburi linna neljaklassilistes koolides, mis linna kulul ülewalpeetakse.*)

4) Käesolewa (XI) seaduseosa esimehe paragrafi esimeses punktis tähendatud paiutist wõib määrata isikutele, kes 1912. a. 1. juulil käesolewa seaduse (II osa) põhjal ümbermuudetawates koolides ametis oli-

*) Seaduses olewad pikemad seletused selle kohta, misjugustel tingimistel Peterburi linna eelnimetatud koolide kooliõpetajatele ja kooliõpetajannadele (p. 2.) niisamuti ka neile algkoolide kooliõpetajatele ja kooliõpetajannadele, keda kõrgematesse algkoolidesse kohtade peale määratakse (punkt 3), ceelmise teenistuse aeg paiuti wäljateenimise aja hulta arwatakse, jätame ruumi kokkuhoibmiste mõttes wälja.

wad; teised isikud, keda kõrgematesse algkoolidesse pärast 1. juulit 1912 a. kõrgematesse algkoolidesse ametite peale määrati ehk üle wiidi, ei wõi älemaltähendud paiukisi mitte warem saada, kui nad wiis aastat tähendatud ametites ära on teeninud.

5. Kõrgerahwaste kohta, kellel ei ole kekkkooli kooliõpetajanna õigusi, aga kellel õigus on kõrgemates algkoolides õpetada, ja nende isikute laste kohta laiendatakse 1911. a. 19. detsembri seaduse IV osa §§ 4. ja 5. maksuwst.

XII. Kõigile, kes käesolewa seaduse (II osa) põhjal ümbermuudetawates koolides teeninud, nende teenimise aastad selle aja hulka lugeda, mis iga wiie aasta järele sellekohast walgakõrgendust lubab saada, ja paiukide wäljaandmine neile isikutele ära jätta, kes paiukit saawad ja ise weel teenistuses on; niisugustele isikutele lubada — kas ametist lahkuda ja paiukit käesolewa seaduse määruste järele edasi saada, ehk nendesamade määruste järele edasi teenida, kuid ilma paiuki saamiseta teenimise ajal; isikutele, kes teenistuses olles suuremaid paiukisi saawad, kui XI seaduseosa esimese paragrafi esimeses punktis määratud, ehk kes suurema paiuki wäljateenimise lõpul seisawad, määrata paiuk nende ametist lahkumise korral kellel kõrgemal määral. Niisamuti lugeda wiie aasta järele tulewate palgalisanduste aja hulka see aeg, mille jooksul kooliõpetajaks (kooliõpetajannaks) on oldud teistes õpeasutustes ja algkoolides, mis XI seaduseosa 2. paragrafis ülestähendatud, kui isikud, kes tähendatud ametites oliwad, kõrgematesse algkoolidesse seaduses ette nähtud ametite peale üle lähewad.

XIII. Isikutele, kes eraõpeasutused on lõpetanud, mis oma programmi järele mitte alamad ei ole kui kõrgemad algkoolid, ja kui neis eraõpeasutustes kõiki õpeasju, peale wõerausulistest ujuõpetuse ja õppijate emakeele, Wene keeles õpetati, kõik kõrgema algkooli lõpetajate õigused anda, kui nad rahwahariduse ministri poolt määratud korra järele, õpewõimkonna isikute kontrolli all, eksami läbi teewad.

XIV. Sellekohaste seaduste muutmiseks ja täienduseks maksma panna:

1. Nende lapsed, kes kõrgemates algkoolides õpetawad ehk mitte wähem kui kümne aasta jooksul õpetatiwad, wabastatakse õpemaajust walitjuse pois- ja tütarlaste kekkõpeasutustes, mis kroonu kululülewalpeetakse.

2. Kõrgemates algkoolides, mis kroonu kulul ehk toetusel ülewalpeetakse, wabastatakse õpemaajust nende lapsed, kes tähendatud koolides ja teistes rahwahariduse ministeriumi alamates õpeasutustes (Seadustek., XI t., 1. jagu, Õpeasutuste sead., 1893. a. wäljaandes, § 3110) ja Õigusefu kihelkonna koolides teeniwad, wõi mitte wähem kui kümne aasta jooksul teenisiwad.

XV. Kui kõrgemate algkoolide seaduse 2. paragrafi teises punktis tähendatud kõrgemate algkoolide ülewalpidajad palutwad ehk õpekonna kuratorid ette panewad, et kõrgemate algkoolide õpeasjade hulka weel täiendawaid õpeasju ja õpetiõfisi (kõrg. algkoolide sead. § 11)

üleswõetaks ja et kõrgemate algkoolide juures täiendawad klassid ehk kursused (kõrg. alg. sead. § 12) awataks, siis rahwahariduse ministriile õigus anda, kohalikkude rahahallikate ja era-annetuste juurendamisel, ministri kätte uute kõrgemate algkoolide awamise ja olemasolewate kõrgemate algkoolide rahahallikate kindlustamise otsustarbel antud summadest ühefordseid summasid määrata, nagu seda tähendatud täiendawate klasside ehk kursuste korraldamisel ja käimapanemisel tarwis läheb, niisamuti ka alalisi toetusrahastid määrata: 1) täiendawate õpeasjade õpetamise peale — mitte enam kui wiisjada rubla aastas; 2) käsitöö klasside ülewõlpidamise peale — mitte enam kui üheksajada rubla aastas ühe eriasja õpetamise juures ja mitte enam kui tuhat rubla kahe eriasja juures ja 3) kutseharidusliste klasside ehk kursuste ülewõlpidamise peale — mitte enam kui kakskühat üksjada rubla aastas ühe eriasja juures ja mitte enam kui kakskühat wiisjada rubla kahe eriasja juures.

P e a t ü k k 1.

Üleüldised määrused.

§ 1. Kõrgemate algkoolide sihtiks on õppijatele täielikku algharidust anda.

§ 2. Kõrgemaid algkooli asutawad ja peawad ülewal: 1) wälitlus ja 2) maaomawalitlused, linnawalitlused ja muud seltskondlijed asutused, üksikud seisused, seltsid, kaubandus- tööstuslijed ühijused, mitmesugused asutused ja erasihtid.

§ 3. Kõrgemad algkoolid, mis kroonu kulul ehk toetusel ülewalpeetakse, awatakse rahwahariduse ministri käsul, aga teised kõrgemad algkoolid — õpeonna kuratori loa põhjal.

T ä h e n d u s. Looandmisest kõrgema algkooli awamisel ehk sarnase loa keelamisest annab õpeonna kurator kolme kuu jookjul, kooli awamise kohta käiwa teadaandmise kätteisaamisest arwates, sellele asutusele wõi isikule teada, kes kooli awamiseluba palus, ja kui kooli awamiseluba mõni asutus palus, siis antakse temale ka need põhjused teada, mispärast temale kooliawamine ärakeelati.

§ 4. Kõrgemad algkoolid käiwad õpeonna kuratorite wõimlonda, rahwakooli direktorite ehk nende asemel olewate ametnikkude ligema juhatusel ja rahwakooli inspektorite riisetohele ülewaatusel all.

§ 5. Kõrgemad algkoolid wõiwad pois-, tütarlaste koolidets ja asutajate soowil ka segakoolidets (pois- ja tütarlaste üheskoos õpetamise tarwis) olla.

§ 6. Kõrgemates algkoolides on neli klassi üheaastase kursusega igas klassis.

§ 7. Kõrgemate algkoolide juures on: 1) koolijuhataja (inspektor) ehk juhatajanna, usuõpetaja, ja kooliõpetajad ehk õpetajannad; 2) kuratorium (§§ 30 ja 31) ja pedagogita-nõuлогу (§ 38), ja 3) aukuratoriid ja nais-aukuratoriid (§ 43).

§ Teine peatükk.

Õppeasja korraldus.

§ 8. Kõrgemates algkoolides õpetatakse: 1) usuõpetust, 2) Wene keelt ja kirjandust, 3) rehkendust ja algebra algõpetust, 4) geometriat, 5) maadeteadust, 6) Wenemaa ajalugu üleüldise ajaloo tarwiliste jagudega üheskoos, 7) looduselugu ja füüsikat, 8) maalimist ja sehkendamist, 9) laulmist ja 10) tehaharjutusi. Tütarlastele õpetatakse peale selle veel näputööd.

T ä h e n d u s 1. Kõrgemates algkoolides õpetatakse usuõpetust õigeusuliste lastele, niisamuti ka wõerausuliste usuõpetust wõerausuliste lastele, kui seda usku lapsi mitte wähem ei ole kui pool osa kõigist õppijatest. Kui wõerausulisi lapsi wähem on kui pool osa kõigist õppijatest, siis õpetatakse neile nende usuõpetust sel korral, kui selleks rahahallitsaid leitakse.

T ä h e n d u s 2. Wene keele õpetamise juures tuleb algteateid kiriklikest slaawi keelest õpetada sel määral, nagu seda Wene keele äraõppimiseks tarwis läheb.

§ 9. Õpeteleks on kõrgemates algkoolides Wene keel.

T ä h e n d u s. Wõerausuliste usuõpetust ja ka õppijate emakeelt õpetatakse nende omas keeles, kuid Wene (suur-, wäike- ja walgewene) lastele, kes wõerausulised, antakse usuõpetust Wene keeles.

§ 10. Kui palju õpeasjast õpetada tuleb, kui suur on nädalast antawate tundide arv, niisamuti ka kooli wastuwõtmise, ühest klassist teise minemise ja kooli lõpetamise etsamide kohta käiwad määrused annab rahwahariduse minister wälja, aga talwiste ja juwiste waheaegade pikkuse määrab õpeonna kurator ära.

§ 11. Peale 8. paragrafis nimetatud õpeasjade wõib õpeonna kuratori nõusolemisel õpeplaani mittesundusliste õpeasjade näol wõeraid ja kohalikka (õpilaste ema-) keeleid ja muid täiendawaid õpeasju üleswõtta, niisamuti ka käsitöö ja mitmesuguste põlluasjanduse arude õpetamist.

T ä h e n d u s 1. Kõrgemate algkoolide ülewalpidaajate soowil ja rahwahariduse ministri loaga wõib uute keelte ja emakeele, niisamuti ka käsitööde ja mitmesuguste põlluasjanduse arude õppimist sunduslikult teha, kuid sedawiisi et selle läbi 8. paragrafis tähendatud õpeasjade õpetamist ei wähendataks.

T ä h e n d u s 2. Need määrused, mis enne selle seaduse wäljakuulutamist 1872. a. seaduse järele asutatud linnakoolides kohalikkude keelte õpetamise kohta makswad, jääwad jõusse.

§ 12. Kõrgemate algkoolide juurde wõib täiendawaid (pedagogika, posti ja telegrafi teenijate, raamatupidamise, ehitamise, elektro-

tehnikat, põllumajanduse, käsitöö ja muid) klassifitseeritud ja kursusi avada selleksama korra järele, mis koolide avamise kohta määrab (§ 3); põllumajanduslike klasside ehk kursuste avamise korral astub ülemus maa- ja põllumajanduse ja põllumajanduse võimkonnaga läbirääkimisesse.

§ 13. Kõrgemate algkoolide juures võib nende ülevalpidajate soovil peale õpetajate kuratori loaga, täiskasvanute tarvis pühapäevajärgset kursusi korraldada, kus nende koolide õpetajad, isikliku maksu eest, kohalike rahakassade, õpetust annavad.

§ 14. Iga kõrgema algkooli juures peab olema raamatukogu, füüsika kabinet ja tarviline hulk õpetajaid iga õppeaasta õpetamise tarvis.

§ e a t ü f f III.

Õppijatest.

§ 15. Kõrgematesse algkoolidesse võetakse lapsi kõigist seisustest, usutunnistuse peale vaatamata, vastu.

§ 16. Ühiklassilise klassi võetakse lapsi kümne kuni kolmeteistkümnepäevase vanaduses vastu, kui nad läbi on teinud rahvahariduse ministri ühiklassilise kooli kursuse ehk sellekohase programmiga kursuse teiste võimkondade all seisvates koolides ehk jälle sellekohased siisestumise eksamid, järgmistesse klassidesse võetakse vastu lapsi, kes sellele klassile kohases vanaduses ja kohaste teadmistega on.

T ä h e n d u s 1. Pedagogika-nõukogule antakse ülesandeks korraldada õigus, rahvakoolide direktori loaga esimesesse klassi lapsi ka teises vanaduses, kui kääsõlevas (16) paragrafis tähendatud, vastu võtta, kuid mitte suurema kui üheaastase vanaduse vahel.

T ä h e n d u s 2. Neil korraldel, kui siisestujate arv suurem on kui vaba kohtade arv kõrgemas algkoolis, on pedagogika-nõukogul õigus vastuvõtmise tarvis võistlus-eksamini toime panna.

T ä h e n d u s 3. Kui kõrgematesse algkoolidesse, lapsed astuvad, kes selles (16) paragrafis tähendatud koolid on lõpetanud, kui aga neil koolides õpetust mitte kogu aja jooksul vene keeles ei antud, siis peavad nad kõrgemasse algkooli astumise juures järelekatsumise eksami tegema vene keeles ja rehkenduses.

§ 17. Õppijaid võetakse kooli vastu üks kord aastas, iga õppeaasta algul, aga sellekohaste eksamite järele ka kogu õppeaasta jooksul.

§ 18. Klassis võib umbes viiskümmend õppijat olla, aga selle juures pandakse ka ruumilulid tähele, mis teravhoidlike nõuete kohaselt peavad olema; kui klassi kohta enam õppijaid tuleb, siis võib paralleel-osaandi avada kohalike rahakassade abil, ehk kui viimased puudulikud on, siis kroonu toetusel.

§ 19. Tarwilisel korral võib kõrgemaid algkoolisid ka paaris-
klassidega avada.

§ 20. Operaha ja tema suurus määrab ära kroonu kullul üle-
walpeetawates kõrgemates algkoolides — õpetonna kurator, sellekohase
koolikuratori eettepanekul, kroonu toetusel ülewalpeetawates koolides
— õpetonna kurator kooli ülewalpidajatega kokkuleppides, ja muis
koolides — nende ülewalpidajad. Ülewalpidajate soowi järele võib
õpetus kõrgemates algkoolides ilma maksuta olla. Neis kõrgemates
algkoolides, kus õpetamise eest maksu võetakse, võib waejemaid õppijaid
õpiraha maksimisest selle korra järele wabastada, mis 34. paragrafi
7. punktis ära on näidatud.

T ä h e n d u s. Õppimise eest võetaw maks, kingi-
tused ja muud fiksitud on koolide eritarandus, mis
koolide tarwiduste peale arakulutatakse ja ka abirahade peale
õppijatele ja neis koolides teenijatele ja teeninutele ja
nende perekondadele.

Peatükk IV.

Kooliõpetajatest.

§ 21. Igal kõrgemal algkoolil on: juhataja (inspektor) ehk
juhatajanna, usuõpetaja ja korralised kooliõpetajad ehk õpetajannad.
Peale selle võib veel määrata korralisi kooliõpetajaid ehk õpetajannaid
paralleel-osalondadesse, erakorralisi kooliõpetajaid ja õpetajannaid, nii-
jamuti ka arsti.

T ä h e n d u s. Korraliseks usuõpetajaks on Digeusu
õpetuse usuõpetaja, kui selleusulisi õpilasi koolis on, ja selle
wõera usu õpetaja, kelle tunnistajaid mitte wähem ei ole
koolis kui pool osa kõigist õppijatest.

§ 22. Digeusu usuõpetaja walitakse kõrgemasse algkooli waimu-
liskude seast, kes mitte alama kui kestmise theologilise hariduse ei ole
saanud, aga kui niisugust võimalik ei ole nimetada, siis muude selle-
sama haridusega isikute seast. Neid isikuid kinnitab ametisse rahwa-
koolide direktor waimuliku ülemusega kokkuleppides.

§ 23. Korralised wõeraste uskude õpetajad walitakse Wene
alamate seast, kes Wene keelt tunnawad ja kes mitte alama kui kestmise
hariduse ei ole saanud; neid kinnitab ametisse rahwakoolide direktor
sellekohase waimuliku ülemuse ja kohaliku kuberneri nõusolemisel. Era-
korralistele wõeraste uskude õpetajatele annab rahwakoolide direktor
sellekohase waimuliku ülemuse ja kohaliku kuberneri nõusolemisel luba
õpetust anda.

(Särgneb.)

Wastused küsimiste peale.

M. M. Ufa kuberm. Wefskli-seadus ei keela allatirjutatud weskliplanti, ilma muu fisu ülestähendamata, wäljaandmist ega wastuwõimast. Wefskli-seaduse par. 14 süleb ainult, et allatirjutatud weskliplangil senini wesklijõudu pole, kuni teba muu fisuga ei täideta. See tähendab, et nõudmiste korral weskli järele allatirjutatud weskliplanti täielikult wesklikis tuleb muuta, s. o. terwelt ja täielikult wesklifisuga äratäita. Muudugi mõista, võib sebasama allatirjutud weskliplanti mitu korda tarwitada, kui tema peale teisi individualiseerimaid märkusi ei ole tehtud.

M. M. Ufa kuberm. Raamatute wäljaandmise kohta maksulistest raamatufogudest alaealistele ja koolilastele poole kitsendawaid määrusi seaduses olemas.

M. M.—s. Sealsjama s. Kooliõpetajad, kes oma ametist ennem lahtuwad, kui nad oma wiis junduslikku teenistuse aastat nimetatud ametis ära on teeninud, peawad tegelikult sõjawäeteenistusesse astuma.

M. M.—s. Sealsjama s. Ka ülemalnimetatud wiie junduslikku teenistuseaasta jooksul võib kooliõpetaja wäljamaa passi saada. Passi termini pikkus, õigem passi maksumus rippub siin sellest ära, kui palju ühelt poolt kellegil weel wiie aasta wäljateenimiseks aega tarwis läheb ja kui kauaks ta teiselt poolt wäljamaal olles kooliõpetajaks edasi võib jääda (sest kui junduslikku wiis aastat ära ei ole teenitud ja kooliõpetaja oma ametist lahtuw, peab ta kohe, s. o. ligemal wäeteenistusesse kutsumise tähtajal wäeteenistusesse ilmuma). Sgatahes võib suwije wahaja peale passi saada.

Senati seletused.

Luteruse-usu palwemajade ehitamise ja parandamise kohta toob „St. Pet. Sg.“ järgmise teate:

Kohaliste administratsiooni wõimude seadluste põhjal saidwad hiljuti Hiisaarel ja Herssoni kubermangus 15 Luteruse-usu palwemaja finni pandud, sest et nende ehitamiseks ja ülewalpdamiseks mitte kirikuseaduse § 761 tähendatud luba ei olnud.

Selle kohta tähendab nimetatud ajaleht, et selle seaduse paragrafi põhjal ja mitmekordsete sisemiste asjade ministeriumi ettekirjutuste järele Luteruse-usu kirikute, palwemajade ja koolimajade ehitamiseks kui ka nende ümber-ehituseks on sisemiste asjade ministeriumi luba tarwis. Seda luba tuleb kohalise konsistoriumi ja kindral-konsistoriumi kaudu muretsjeda. Selle juures peab seda filmas pidama, et Nuhtluse-seaduse § 1066 põhjal need, kes ilma tarwilise lubata kiriku ehk palwemaja ehitab, nuhtluse alla kuni 500 rublani langeb. Peale selle peab niisugusel korral kohane waimulik ja ilmalik ülemus kindlats tegema, kas niisugused kirikud ja palwemajad alale jätatse ehk finni pannakse.

Tähtsad seletused seltside asjus on senat neil päewil andnud. Wologda kuberner käsits kohaliku „Pawlu ja Muusika Armas-

tajateseltfi" ja „Ustjugi gümnaasiumi ja linnakoõri puudustkannatajate õpilaste ioetamiseseltfi" asutajate hulgast väljateenitud riimeistrit Glubokowõkit maha kustutada, sest et ta muudu neid seltsisid finnitada ei lae. Selle vastu töstis Glubokowõki senatis kaebtust, ja seletas, et kuberner seadusevastaselt selisi eraelusje katsub tungida. Walitiew senat leidis kaebtuse põhjendatud olewat ja tunnistas õgeks, et Wologda kuberner oma nõudmistega täieste seaduse poolt üles seatud piiridest wälja on astunud, sest maksma seaduse põhjal ei ole kuberneril õigust seltsi asutajatest kedagi oma heatsarwamise järele tagandada; kubeneri määruse tegi senat tühjaks.

Moskwa seltsiasjade komisjon oli paari klubi põhjustkirjad finnitamata jätnud, arwates, et need klubid warsti teiste isikute kätte üle lähewad ja siis seal mängupõrgud awatakse. Senat seletas asutajate poolt fiskeantud kaebtuse peale, et ametikoht oma otsust mitte arwamise peale ei tohi põhjendada, ja tegi sellekohased otsused tühjaks.

Kas on kuberneril õigust omawalitsuse poolt walitud isiku asemele isikut nimetada, kes walimistel vähemusesse jäänud? See küsimus oli hiljuti kohtuministeriumi juures olewas nõukogus harutada. Küsimus ije tekkis Pawlowõki linna (Moskwa kub.) wolimeeste kaebtuse põhjal. Nimetatud linna wolimehed oliwad ama kaastodaniku Dkowihtkowi linnawanema abiks walinud. Kuberner jätis D. finnitamata, sest isprawnik oli kubernerile kaebanud, et D. halw kuulsus on, ja nimetas tema asemele Maslennikowi, kes walimistel vähemusesse oli jäänud. Senat, kuhu Pawlowõki wolimehed kubeneri peale kaebtuse sisse andsiwad, waatas asja kõigepealt wormilifest küljest läbi. Sellepoolest tehti selgeks, et kuberner ainult sel korral linnawanema abi omalt poolt nimetada oleks wõinud, kui kahel üheteise järel peetud walimistel isikut ei walitud, kes finniusjeks kõlbulik oleks olnud. Nii oli siis kuberner juba wormilifest küljest seadust rikkunud. Ühilaft wõeti teine küsimus üles, nimelt:; kas on administratsionil õigust walitud isiku asemele isikut nimetada, kes walimistel vähemusesse jäi ja seega selge tunnistuse sai, et tal kaastodanikkude usaldus puudub. Enam jagu senatorisi oli selles arwamises, et niisugune nimetus täieste walimiste põhjusmõtte vastu läib, sest seadus ei luba isikuid kes vähemusesse jäid, uueste healetamise alla wõtta. Osa senatorisid oli jälle selle vastu. Kuna mõtted senatis lahku lätsiwad, siis anti asi kohtuministeriumi nõukogusse.

Magu „Post.“ „Retshhi“ järele teatab, on kohtuministeriumi nõukogu senati enamuse arwamisega ühel nõul ja on otsuseks teinud kubeneri poolt tehtud nimetust mitte õigeks tunnistada ja ümber lükata.

Wastutaw ioimetaja: Joh. Reinthal.

Wäljaandja. Cesti Kirjastuse-Õsaihisus „Õhiselu“.